

تحلیلی بر عملکرد شرکتهای تعاونی گسترده و کوچک

شرایط ویژه امروز کشور (با در نظر داشتن ملاحظات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه) حکایت از آن دارد که منابع مردم و جامعه در فرآیند مردمی ساختن چرخهای اقتصاد نهفته است. بر این باور، هر چه فعالیتهای اقتصادی به سوی عدالت و برابری که مظهر آن «تعاونی سازی اقتصاد» کشور است، پیش رود، منافع مردم و جامعه تضمین یافته‌تر خواهد شد. ضمن آن که تعاونی سازی اقتصاد، شیوه سازگار برای تحقق توسعه ملی در ایران و بیشتر جوامع دنیا است.

مهندس محمدرضا عباسی

□ مقدمه:

شکاف روز افزون در ساختار اقتصادی - اجتماعی برخی جوامع امروز جهان و ظهور دو قشر «فقیر» و «عنی» نشان از تسلط یک اقتصاد مغشوش و نامنظم بر این جوامع دارد. روند رو به پیشرفت این نابرابری موجب شده است اقبال خاصی از جامعه، منافع و ستانده‌های حاصل از فعالیتها و نهادهای در بخش اقتصاد را به

سوی خویش جذب کنند و اکثریت فزاینده‌ای از جامعه را از این منافع محروم سازند. حل این معضل با متعادل ساختن اقتصاد و ایجاد یک نظم اقتصادی توأم با عدالت و برابری میسر خواهد شد. در کشور ما نیز به منظور زایل ساختن نابرابریهای اقتصادی ایجاد شده در رژیم گذشته، تلاشهای فراوانی به عمل آمده است که از مهم‌ترین آنها می‌توان به سیاستهای منطقه‌ای مربوط به ایجاد بخش تعاون و سعی در رشد و توسعه

بخشیدن آن اشاره کرد. به طوری که با استقبال چشمگیر مردم از شرکتهای تعاونی، پایه‌های این بخش به نحوی مطلوب تثبیت و تحکیم گردیده است. اینک غالب مردم فرهیخته ما نگرشی مثبت، همساز و علاقمندانه به شرکتهای تعاونی و مآلاً اقتصاد تعاونی دارند. از آن جا که شرکتهای تعاونی در واقع ابزارهای اجرای طرحهای توسعه اقتصاد تعاونی در سطوح مختلف و محلی برای نیل به توسعه ملی محسوب می‌شوند،

می‌بایست فعالیت‌های آنها دارای نظم منطقی بوده و از تسهیلات، بیضاعت و اندیشه کافی برخوردار باشند تا از عهده نقش «توسعه‌گرایانه»، عدالت خواهی و برابر سازی اقتصادی برآیند.

با این وجود، متأسفانه در برخی موارد مشاهده می‌شود که عملکرد بعضی از اشوع تعاونیها در راستای نقش خود نیست. این تعاونیها نه تنها پاسخگوی نیازهای مردم و اقتصاد تعاونی نیستند، بلکه گرایش و علاقمندی مردم را مورد تهدید قرار می‌دهند. حتی در پاره‌ای موارد آسیبهای جدی نیز به آن وارد ساخته‌اند.

با این اوصاف در محیط مغشوش و پیچیده اقتصاد امروز، یکی از وظایف اساسی متولیان بخش تعاون به منظور تسهیل و تسریع روند توسعه اقتصاد تعاونی، نظارت، ارزیابی و آسیب‌شناسی شرکت‌های تعاونی است. به ویژه طراحی الگوهای سازگار و مناسب شرکت‌های تعاونی بر پایه بازخوردهای ناشی از ارزیابی‌های اجرا شده بسیار ضروری است. زیرا شواهد نشان داده است که سازگاز نبودن ساختار برخی از تعاونیها با نیازهای اعضاء و توسعه اقتصادی تعاونی و نیز اهداف توسعه ملی موجب عدم موفقیت آنها شده است.

بر اساس شواهد مزبور، گاه با وجود آن که برخی شرکت‌های تعاونی نسبتاً فعال بوده و به تولید یا ارائه خدمات مشغول هستند، متأسفانه قادر به برآورده ساختن انتظارات و اهداف توسعه بخش تعاون نیستند و این امر به نقص ساختاری آنها بر می‌گردد. از جنبه ساختاری با کمی اغماض می‌توان تعاونیها را به دو گروه عمده تعاونیهای «گسترده» و «کوچک یا خرد» تقسیم نمود. بنابراین طبیعتاً دو الگوی مزبور دارای دو نوع عملکرد نیز خواهند بود. هر یک از این دو عملکرد به نوبه خود دارای مزایا و معایب مختلفی هستند.

اما فی‌البنفسه نمی‌توان بیان کرد که

کدام یک از این دو الگو و عملکردهایشان مناسب یا نامناسب و یا مطلوب یا نامطلوب است. بلکه این انتظارات اقتصادی و اجتماعی، سیاستها و اهداف توسعه اقتصاد تعاونی و نیز توسعه ملی و... است که تعیین می‌کند کدام الگوی تعاونی (گسترده یا کوچک) مفید است. گاهی ممکن است یک تعاونی کوچک، عملکردی مطلوب، مفید و مناسب‌تر برای هم اعضاء و هم تحقق اهداف توسعه ملی داشته باشد. عکس این مسئله نیز صادق خواهد بود. این مقاله به طور مختصر این دو الگو را مورد تحلیل و مقایسه قرار می‌دهد و مفید و مناسب بودن الگوها را برای وضعیت فعلی کشور به عهده خواننده می‌گذارد.

□ انعطاف پذیری الگوهای تعاونی

گرچه از جنبه ساختاری، الگوهای خاص و نسبتاً یکسانی برای شرکت‌های تعاونی در همه جوامع تنظیم، پیشنهاد و توصیه شده است، اما عملاً چارچوب از پیش تعیین شده برای تعاونیها (همانند سازمانهای رسمی) به ویژه از نقطه نظر گسترده عملیات و وسعت وظایف قابل تصور نیست. در واقع الگوی خاص و ثابتی برای تعاونیها و نیز استاندارد ویژه‌ای برای حیطه عمل و گستردگی آنها در سرتاسر یک کشور قابل تنظیم نخواهد بود زیرا این نهادهای مردمی

اساساً تعاونیها در شرایطی که مردم

نیازهای بیشتر و در عین حال کمترین

توانایی اقتصادی را دارند، می‌بایست

مورد حمایت بیشتر و مؤثرتری از سوی

دولت و متولیان بخش تعاون قرار گیرند.

در واقع برای این کشور از مردم در جهت

افزایش درآمد و نیز کمک به آنان برای

عضویت، ایجاد و راه اندازی شرکت‌های

تعاونی باید فکری اساسی شود.

بر پایه متغیرهای متعدد و گوناگون (محیطی، اجتماعی) تشکیل می‌گردند و به موجب ماهیت مشارکت داوطلبانه و میل و رغبت آنان و نیز تطبیق پذیری با شرایط، منابع و نهاده‌ها ارائه یک الگوی با گستردگی خاص برای انواع شرکت‌های تعاونی با موضوع فعالیت مشابه امکانپذیر نیست. با این وجود، برخی کشورها با عنایت به شرایط رشد اقتصادی و اجتماعی خود گرایش به کاربرد و توسعه الگوهای خاصی دارند. مثلاً کشورهای صنعتی بیشتر گرایش به سوی ایجاد و نیز توسعه تعاونیهای «گسترده» دارند. حال آن که برخی دیگر کشورهای در حال توسعه - غالباً تعاونیهای با گستره عملیاتی محدود (کوچک) را ترجیح می‌دهند.

نکته بدهی آن است که در هر صورت

هدف اساسی هر دو گروه کشورهای مزبور

یکسان است. هدف آنها مشارکت دادن مردم

در فعالیت‌های اقتصادی (تولید، توزیع و

صرف) به منظور تحقق برابریهای

اقتصادی و اجتماعی و شتابان ساختن

آهنگ توسعه ملی و بالاخره برخوردار

ساختن همه مردم جامعه از مواهب و منافع

ملی کشور خود از طریق تشریک مساعی

خود آنان است.

اگر بپذیریم که وجود شرکت تعاونی در

هر محل و مکان خود نشانگر پیشرفت و

ترقی در تدبیر و رفتار مردم برای تعیین

سرنوشت خود است، بنابراین گسترش

شرکت‌های تعاونی نشان از گسترش

پیشرفت مطلوب برای مردم ذینفع محسوب

خواهد شد. اما پیشرفت پویاتر و عمیق‌تر،

تداوم حیات تعاونیها بر پایه امکانات،

شرایط، منابع و نهاده‌های اعضاء و ب.

خصوص استفاده بهینه از این در رشته‌ها:

موجود خواهد بود.

با این وصف، یک اصل پذیرفته شده د

شرایط کنونی جهان آن است که نمی‌توان،

قاطعیت بیان نمود که کدام تعاونی دقیقاً

پیشرفت یا عقب مانده است. با عنایت ب

نسبی بودن مقوله پیشرفت یا عقب ماندگ

هیچ تعاونی پیشرفته اعم از «گسترده» ب

جدول شماره (۱): مقایسه عملکرد شرکتهای تعاونی گسترده و کوچک

ردیف	ملاک مقایسه عملکرد	شرکتهای تعاونی گسترده	شرکتهای تعاونی کوچک یا خرد
۱	برنامه ریزی	برنامه ریزی باز، به علت گستردگی فعالیتها، تصمیم گیریها پیچیده و بار فکری بسیار بالایی را می طلبد. از این رو، برای برنامه ریزی و اجرای فعالیتها علاوه بر دخالت اعضاء از کارشناسان و متخصصین مسائل تخصصی استفاده به عمل می آورند.	برنامه ریزی بسته: اعضاء کم و بیش به صورت یک گروه بسته فعالیتها را تنظیم و چرخهای تعاونی را به چرخش در می آورند
۲	روابط عمومی	روابط گسترده: دربهای تعاونی همیشه به روی اعضاء جدید باز است. در این تعاونیها تفکر غالب افزایش دادن تعداد اعضاء برای افزایش حجم سرمایه گذاری و نیز افزایش کیفیت تصمیم گیری بر اثر افزایش برخورد آراء و افکار است.	روابط محدود: حصار سختی به دور تعاونیها کشیده شده است. مدیران و اعضاء این تعاونیها تصور می کنند این حصار منافع آنها را تضمین یافته تر خواهد ساخت.
۳	رابطه با اقتصاد ملی	رابطه پویا: تعاونی به عنوان یک سازمان مردمی مستقل، ارتباط پویا و تنگاتنگی با مجموعه اقتصاد ملی و حتی فرا ملی دارد.	رابطه ایستا: تعاونی خود را واحدی مستقل و بی نیاز به برقراری ارتباط با سایر سازمانها و مؤسسات و اقتصاد ملی می داند.
۴	ارتباطات درونی	ارتباطات ضعیف: راه و روش ارتباط متقابل اعضاء و مدیران با یکدیگر ضعیف است. به علت گستردگی فعالیتها و تعداد فزاینده اعضاء، جلسات مشورتی با اعضاء نسبتاً کم و ضعیف تشکیل می شود.	ارتباطات قوی: راه و روش ارتباط متقابل اعضاء و مدیران با یکدیگر نسبتاً قوی است. جلسات مشورتی برای تبادل نظر تصمیم سازی به طور رسمی و غیر رسمی عمدتاً تشکیل می شود.
۵	مبادلات اقتصادی	مبادله مطلوب: این تعاونیها با بازار ملی (تعاونی و غیر تعاونی) مبادله کالا و خدمات را انجام می دهند. بهره وری نسبتاً بالا و محصولات و خدمات مازاد بر اعضاء را به بازار عرضه می کنند.	مبادله نامطلوب: از بازار ملی (تعاونی و غیر تعاونی) فاصله زیادی گرفته اند یا گامهای برقراری ارتباط و مبادله کالا به کندی برداشته شده است.
۶	همخوانی برنامه ها و نیازهای اعضاء	همخوانی همه جانبه: به علت متنوع بودن برنامه ها محصولات و خدمات متنوع بوده، ارتباط بین برنامه ها و فعالیتها و نیازهای اعضاء نسبتاً قوی و مناسب است.	همخوانی چند جانبه: به علت محدود بودن برنامه ها در نتیجه محصولات و خدمات همخوانی بین برنامه ها و نیازهای اعضاء ضعیف و نامطلوب است.
۷	مشارکت اعضاء در تصمیم گیریها	مشارکت ضعیف: به دلیل گستردگی، تنوع، پیچیدگی و تخصصی بودن زیاد فعالیتها، مشارکت اعضاء نسبتاً ضعیف است. مداخله اعضاء در سرروشت تعاونی و تصمیم سازیها درباره امور تعاونی نسبتاً ضعیف است.	مشارکت قوی: به دلیل محدود بودن اعضاء و سادگی فعالیتها، ارتباط بین اعضاء و مدیران قوی و مشارکت اعضاء در تصمیم گیریها نسبتاً جدی و قوی است. مداخله اعضاء در سرروشت تعاونی عموماً بسیار قوام یافته است.
۸	احساس تعلق اعضاء	احساس تعلق ضعیف: به موجب وسعت فعالیتها وجود سلسله مراتب تعریف شده، سازمان کار مشخص و تقسیم مسئولیتها و مشارکت ضعیف در روابط اعضاء با تعاونی، احساس تعلق اعضاء به نسبتاً ضعیف است.	احساس تعلق قوی: به موجب محدود بودن فعالیتها و سازمان کار کوچک و مشارکت قوی اعضاء در امور تعاونی، احساس تعلق اعضاء نسبت به تعاونی قوی است.
۹	احساس مسئولیت اعضاء	احساس مسئولیت ضعیف: به دلایل مختلف در موارد فوق و به خصوص احساس تعلق ضعیف احساس مسئولیت اعضاء نسبت به امور تعاونی نسبتاً ضعیف است.	احساس مسئولیت زیاد: به دلایل مختلف در موارد فوق و به خصوص احساس تعلق قوی، احساس مسئولیت اعضاء نسبت به امور تعاونی نسبتاً زیاد و قوی است.
۱۰	بهره گیری از دانش روز	بهره گیری زیاد: به علت وسعت، پیچیدگی و تخصصی بودن فعالیتها، اطلاعات و دانش روز برای این تعاونیها بسیار لازم است. از این رو، در فرآیند انجام امور تولید و ارائه خدمات در این تعاونیها از اطلاعات علمی روز استفاده زیادی به عمل می آید.	بهره گیری محدود: به علت محدود و یکنواخت بودن فعالیتها، نیاز به اطلاعات و دانش روز زیاد احساس نمی شود. در این تعاونیها برای انجام بهتر امور تولید و ارائه خدمات از اطلاعات علمی روز چندان استفاده ای به عمل نمی آید.
۱۱	برنامه های آموزش	آموزش مداوم و برنامه ریزی شده: به دلیل تخصصی بودن فعالیتها و حجم فزاینده کارکنان،	عدم آموزش مداوم و برنامه ریزی شده: به دلیل یکنواخت و ساده بودن فعالیتها و تعداد کم کارکنان

		نیروی انسانی	برنامه‌های مدون و مداوم آموزش نیروی انسانی تنظیم و به اجرا گذاشته می‌شود.	و ... برنامه‌های مدون و منظم برای آموزش نیروی انسانی در دست نیست.
۱۲	هزینه‌های آموزشی	هزینه‌های بالا: به علت داشتن برنامه آموزشی و تعداد کارکنان قابل توجه و ... هزینه‌های آموزش نیروی انسانی نسبتاً بالا است.	هزینه‌ها کم: به علت نداشتن برنامه مشخص و تعداد کم کارکنان و ... هزینه‌های آموزش نیروی انسانی کم و نسبتاً اندک است.	
۱۳	بهره‌گیری از علوم اقتصادی	بهره‌گیری زیاد: به موجب تنوع و حجم انبوه تولید تلاش می‌شود وضعیت بازار، تجارت، منابع و تمامی اطلاعات اقتصادی روز شناسایی و کسب شود. به دلیل شناخت کافی از وضعیت اقتصاد روز در جنبه ملی و بین‌المللی، توسعه اقتصادی این تعاونیها آهنگی شتابان به خود می‌گیرد.	بهره‌گیری محدود: از وضعیت بازار، تجارت، منابع و سایر اطلاعات اقتصادی احساس بی‌نیازی می‌شود. به علت عدم شناخت کافی از اقتصاد روز توسعه اقتصادی در این تعاونیها کند بوده و یا به تعویق می‌افتد.	
۱۴	توسعه فعالیتها	در تعاونیهای تولیدی، تولید انبوه است: تولید با استفاده از تکنولوژی پیشرفته و گسترده روز صورت می‌گیرد و حجم تولید بالا است. فرآیند تولید در این تعاونیها به تولید انبوه رسیده است.	در تعاونیهای تولیدی تولید محدود است: محصول یکنواخت، تنوع کم و غالباً در حجم کم تولید می‌شود. فرآیند تولید تا رسیدن به تولید انبوه فاصله دارد.	
		در تعاونیهای توزیع، توزیع سراسری است: تعاونی به یک شبکه بسیار منظم و گسترده توزیع در سراسر کشور تبدیل شده است.	در تعاونیهای توزیع، توزیع محلی است: تعاونی شبکه‌ای غالباً محدود است و توان آن در سطح محلی منطقه‌ای است.	
۱۵	توان علمی کارکنان	در تعاونیهای مصرف، تعاونی به یک شبکه وسیع تبدیل شده است. این تعاونیها به یک شبکه عرضه کالا در سطح ملی و حتی بین‌المللی که دارای شعب فروشگاههای متعدد است تبدیل شده است.	در تعاونیهای مصرف، تعاونی در واقع یک شبکه بسیار محدود است. این تعاونیها عرضه کالا را در سطوح محدود و اکثراً فقط برای اعضاء و در قالب یک یا چند فروشگاه اندک انجام می‌دهند.	
		توان نسبتاً مطلوب: به دلیل اجرای برنامه‌های آموزشی، توان علمی و فنی کارکنان نسبتاً مناسب و مطلوب است.	توان نسبتاً محدود: به دلیل عدم اجرای برنامه‌های آموزشی مناسب و کافی، توان علمی و فنی کارکنان نسبتاً محدود و تجزیه‌ای است.	
۱۶	رقابت اقتصادی	تأمین شده: به رقابت این تعاونیها به دلیل اعتماد به نفس بالا، حیطه فنی پیشرفته فعالیتها، توان علمی کارکنان و حجم سرمایه‌گذاری بالا و ... از رقابت در بازار ملی و حتی فراملی نمی‌هراسند. فرض را بر آن گذاشته‌اند که وارد شدن به عرضه رقابت برای توسعه و پیشرفت آنها ضروری است.	عدم تمایل به رقابت: این تعاونیها به دلیل حجم کم تولید، حجم سرمایه‌گذاری کم و ... از رقابت در بازار اقتصاد ملی گریزان هستند. فرض را بر آن گذاشته‌اند که در این رقابت شکست خواهند خورد و یا نیازی به رقابت ندارند.	
۱۷	کیفیت محصول	کیفیت مطلوب: به دلیل استفاده از نیروی انسانی کارآموز و تکنولوژی پیشرفته محصولات این تعاونیها دارای کیفیت مرغوبیت مناسب بوده و نیز از استانداردهای رایج و معتبر کیفیت محصول برخوردار هستند.	کیفیت در تعاونیهای مختلف متفاوت است: کیفیت محصول تعاونیهای کوچک متفاوت است. در برخی تعاونیها بر اثر ممارست در تولید یک محصول خاص پیشرفت کرده و محصولات تولیدی از کیفیت مناسبی برخوردار است. در برخی از تعاونیها نیز کیفیت پایین و نامطلوب است.	
۱۸	بازده اقتصادی	بازده بالا: به علت استفاده از علوم، تکنولوژی مدیریت پیشرفته و سرمایه‌گذاری کافی غالباً در این تعاونیها بازده اقتصادی و بهره‌وری نسبتاً پایین است.	بازده کم: به علت تمکین نبودن با علوم و تکنولوژی روز، سرمایه‌گذاری کم و ... غالب بازده اقتصادی و سطح بهره‌وری پایین است.	
۱۹	منافع اعضاء	منافع نسبتاً مناسب: به علت حجم و کیفیت مطلوب فرآیند تولید، این تعاونیها قادر به تأمین منافع کافی و مطلوب برای اعضاء خود هستند.	منافع نسبتاً کم: به علت حجم محدود تولید و ... غالب تعاونیها کوچک نمی‌توانند منافع کافی و مناسب با سرمایه‌گذاری را برای اعضاء خود تأمین کنند.	
۲۰	نتیجه	در مجموع این تعاونیها موفق به تأمین رفاه مطلوب تری برای اعضاء خود می‌شوند.	در مجموع این تعاونیها در بیشتر موارد قادر به تأمین رفاه کافی و مطالبات اعضاء خود نمی‌شوند.	

«کوچک» وجود ندارند که همه جنبه‌ها و ابعاد پیشرفت را بی عیب و نقص و کامل طی کرده باشد و هیچ اثری از برخی مشخصات عدم پیشرفت در آن دیده نشود. برعکس نیز هیچ تعاونی یافت نخواهد شد که دقیقاً همه مشخصات عقب ماندگی را یک جا در اختیار داشته باشد و جنبه‌هایی از پیشرفت را طی نکرده باشد.

با توجه به این مطالب، به دلیل نامشخص بودن مرزهای دقیق میان این دو الگوی شرکتهای تعاونی (گسترده و کوچک) و تغییر پذیری و تطابق پذیری بر اثر تفاوت‌های شرایط محیطی - اجتماعی نمی‌توان مطلقاً یک الگوی خاص را برای یک کشور توصیه یا پیشنهاد نمود. اما باید توجه داشت که هر یک از تعاونیهای «گسترده» یا «کوچک» می‌توانند در اشکال و طیفهای خاصی از گستردگی ایجاد شده و مورد حمایت قرار گیرند. زیرا اگر یک شرکت تعاونی در صحنه اقتصاد ملی حضور چندان فعالی نداشته باشد ولی قادر باشد با تکیه بر اقتصاد ملی، مشارکت مردم و فلسفه اصیل تعاون به حیات پویای خود ادامه دهد، یک شرکت تعاونی بالنده و در مسیر توسعه خواهد بود.

□ مقایسه عملکرد تعاونیهای گسترده و کوچک

بدیهی است که حیطه فعالیت تعاونیها بر عملکرد آنها تأثیر مستقیم دارد. در واقع عملکرد هر شرکت تعاونی بازتاب نوع، میزان، کیفیت و گستره فعالیتهای آن می‌باشد. با این وصف می‌توان برای تعاونیهای «گسترده» و «کوچک» دو عملکرد متفاوت را ترسیم نمود که در جدول شماره یک این دو عملکرد مورد مقایسه زار می‌گیرند.

با عنایت به جدول شماره یک می‌توان برخی خصوصیات عملکردی تعاونیهای گسترده» و «کوچک» را مختصراً برشمرد:

الف - تعاونیهای گسترده:

تعاونیهای گسترده گروهی از تعاونیها ستند که حیطه فعالیت آنها نسبتاً وسیع

بوده و جمعیت نسبتاً زیادی را (اعضاء) تحت پوشش قرار می‌دهند. این تعاونیها در جریان فعالیتهای خود به جای تولید کالا یا ارائه خدمات برای مصرف فقط اعضاء خویش (فعالیت محدود و انحصاری) اقدام به تولید برای جمعیت جامعه (اعم از عضو و غیر عضو) در سطح ملی و حتی فرا ملی می‌کنند. با این کار علاوه بر آن که مزایای مادی و معنوی بیشتری را متوجه اعضاء خود می‌نمایند، بر احیاء و ارتقاء کیفیت و کمیت روابط اقتصادی - اجتماعی جامعه تأثیری مطلوب به جای می‌گذارند. این امر یکی از جنبه‌های رشد و توسعه بخش تعاون در هر جامعه محسوب می‌شود. تأکید بر سرمایه‌گذاری، آموزش نیروی انسانی، به کارگیری فن آوری پیشرفته روز، سازمان وسیع و منظم، تشویق مشارکت مردم سایر مناطق، وارد شدن به عرصه بازار رقابت ملی و جهانی و ... از دیگر خصوصیات بارز این گروه از تعاونیهاست.

ب - تعاونیهای کوچک:

تعاونیهای کوچک گروهی از شرکتهای تعاونی هستند که حیطه فعالیت آنها نسبتاً محدود بوده و جمعیت عضو نسبتاً کمی را تحت پوشش قرار می‌دهند. این تعاونیها تولید کالا یا ارائه خدمات خود را منحصراً برای اعضاء تعاونی انجام می‌دهند و برای این کار نیز از سرمایه اندک و صرف منابع کمتری سود می‌جویند.

شرکتهای تعاونی کوچک در بازار رقابت اقتصاد آزاد وارد نمی‌شوند و این

کار را نوعی خطر (ریسک) تصور می‌کنند. به دلیل محدود بودن فعالیتها از سازمان کوچک، فن آوری کمتر پیشرفته، مشارکت محدود و ... برخوردار می‌باشند.

برای معرفی یک مثال ملموس از تعاونیهای گسترده و کوچک به مورد ذیل اکتفا می‌شود.

مثال: «برخی شرکتهای تعاونی مصرف دامنه فعالیتهای خود را بسیار گسترده ساخته و تبدیل به یک شبکه زنجیره‌ای ارائه کالا در شعب و فروشگاههای مختلف شده‌اند. این تعاونیها علاوه بر ارائه کالا و خدمات به اعضاء، به افراد و ارباب رجوع غیر عضو نیز خدمات خود را به نرخ تعاونی ارائه می‌دهند. حتی در سر درب ورودی و تابلوهای اعلانات و حتی پخش بروشور و آگهی عباراتی به مضمون «خرید برای عموم آزاد است» را نصب و منتشر می‌کنند.

«در مقابل نیز، شرکتهای تعاونی مصرف کوچک از ارائه کالا و خدمات به افراد غیر عضو اجتناب می‌ورزند و این مطلب را شفافاً یا کتباً به اطلاع عمومی می‌رسانند.» بنابراین تعاونیهای گسترده را می‌توان تعاونیهایی توسعه یافته‌تر (نسبت به تعاونیهای کوچک) قلمداد کرد. زیرا علاوه بر آن که خدمات مورد نیاز اعضاء را فراهم می‌سازند، بیکهای عدالت اجتماعی - اقتصادی بخش تعاون برای آنهاست هستند که هنوز «تعاون» را باور نکرده‌اند. در واقع این عمل تعاونیهای گسترده یکی از مناسب ترین الگوهای آموزشی ترویجی و تبلیغی

اگر بپذیریم که وجود شرکت تعاونی در هر محل و مکان خود

نشانگر پیشرفت و ترقی در تدبیر و رفتار مردم برای تعیین

سرنوشت خود است، بنابراین گسترش شرکتهای تعاونی نشان از

گسترش پیشرفت مطلوب برای مردم ذینفع محسوب خواهد شد

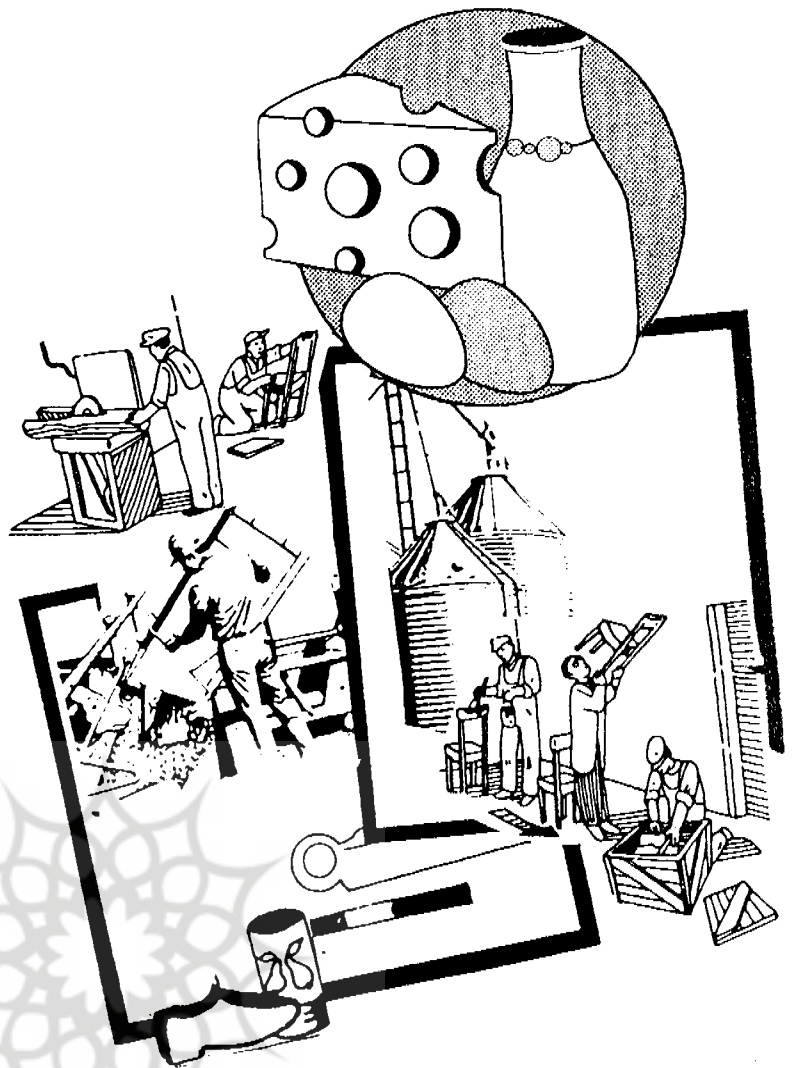
نتیجه

شرایط ویژه امروز کشور (با در نظر داشتن ملاحظات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه) حکایت از آن دارد که منابع مردم و جامعه در فرآیند مردمی ساختن چرخهای اقتصاد نهفته است. بر این باور، هر چه فعالیتهای اقتصادی به سوی عدالت و برابری که مظهر آن «تعاونی سازی اقتصاد» کشور است، پیش رود، منافع مردم و جامعه تضمین یافته‌تر خواهد شد. ضمن آن که تعاونی سازی اقتصاد، بی‌دلیل‌ترین شیوه سازگار برای تحقق توسعه ملی در ایران و بیشتر جوامع دنیا است.

شرکتهای تعاونی در واقع اهرمها و ابزارهای اقتصاد تعاونی هستند. بنابراین به هر میزان شرکتهای تعاونی ایجاد، رشد و گسترش یابند، توسعه اقتصادی تعاونی و در نتیجه توسعه اقتصاد ملی دست یافتنی‌تر خواهد بود.

در شرایط حاضر، گرچه شواهد موجود حاکی از آن است که به موجب حمایتهای سخش تعاون، اینک شرکتهای تعاونی همانند خونی در رگهای اقتصاد کلی جریان دارند و سکوی پرتاب توسعه کشور می‌باشند. اما باید توجه داشت که این حمایتها با عنایت به رقابت حاد موجود در بازار داخلی و بین‌المللی می‌بایست بیش از پیش مورد تأکید قرار گیرد و روز به روز افزایش یابد.

نکته مهمی که در این میان به چشم می‌خورد آن است که تعاونیها چه از نوع گسترده یا کوچک می‌بایست گسترش یابند و برای توسعه آنها به نحوی جدی‌تر اندیشه شود. فی‌الغالب لزومی ندارد که سمت‌گیری گسترش و توسعه فعالیتها به سوی نوعی خاص از این دو نمونه تعاونی هدایت شود، بلکه اصل ضروری آن است که مناسب با شرایط، منابع، نیازها و آرمانهای توده‌های مردم مناطق و به ویژه ایجاد و توسعه فرصتهای شغلی هر یک ضروری تشخیص داده شد به ایجاد، احیاء و توسعه آن اقدام شود.

وجود علاقه توانایی مالی برای انجام آن را نیز داشته باشند.

اساساً تعاونیها در شرایطی که مردم نیازهای بیشتر و در عین حال کمترین توانایی اقتصادی را دارند، می‌بایست مورد حمایت بیشتر و مؤثرتری از سوی دولت و متولیان بخش تعاون قرار گیرند. در واقع برای این قشر از مردم در جهت افزایش درآمد و نیز کمک به آنان برای عضویت، ایجاد و راه اندازی شرکتهای تعاونی باید فکری اساسی شود. با این وصف گستردگی یا کوچک بودن شرکت تعاونی تا حدود زیادی به تسوانایی مالی اعضا نیز برمی‌گردد. ضمن آن که به نظر می‌رسد حمایت و کمک دولت از تعاونیهای کوچک نسبت به تعاونیهای گسترده باید از اولویت خاصی برخوردار باشد.

بخش تعاون در کشور است و نیز تعاونیهای مزبور را به یکی از مناسب‌ترین کانالهای ارتباطی بخش تعاون و مردم تبدیل می‌سازد و...

گرچه عوامل و متغیرهای گوناگونی در زمینه شکل‌گیری و پیدایش تعاونیها به صورت گسترده یا کوچک دخالت دارد، اما به نظر می‌رسد یکی از عوامل اساسی آن میزان سرمایه‌گذاری و توان و گرایش اعضا به این امر است. در واقع نوع و گستره فعالیت شرکتهای تعاونی به میزان «درآمد» و «تمایل» اعضا (مردم داوطلب عضویت در تعاونی) بستگی زیادی دارد. بدیهی است لازمه این که مردم خود به رفع نیازهای جمعی حویث بپردازند، باید هم به این کار علاقه داشته باشند و در صورت